

משחזין בשבת ויו"ט, ומצינן נמי בכלי שנטמא שאסור לטובלו בשבת ויו"ט משום תיקון מנא אע"פ שטומאתם מצויה, ומאי שנא ממטה רפויה של פרקים שנתפרקה דמותר להחזירה בשבת אע"ג דבשעה שהיא מפורקת אינה ראויה כלל לשום שמוש ואפי"ה אמרינן דאין בהחזרתה משום תיקון מנא וכן בכוס של פרקים. ונלענ"ד דדווקא בכ"ג שדרך תשמישו של הכלי הוא שום מתקן ואמרינן דגם בשעה שהכלי מפורק חשיב כשלם ואינו מחוסר כלל שום תיקון כיון שהפירוק נעשה מרצון וכך הוא דרך תשמישו, משא"כ שפוד שנרצף וסכין שנפגם או כלי שנטמא אע"פ שקלקולם מצוי ורגילים תדיר להתקלקל, מ"מ כיון דהקלקול הוא לא לרצון שפיר חשובים אז ככלים מקולקלים, ואע"ג דיש שמטמאים את הכלי לדעת כגון שרוצה להשתמש בו דברים טמאים, מ"מ עצם הטומאה הו"ל ודאי שלא לרצון ולכן כשטמאה שפיר חשיב כמתקן.

והיה נראה לכאורה לפי"ז דאין שום איסור לערוך שעון בשבת ויו"ט גם בשעה שהוא עומד לגמרי, כיון שכך תשמישו תמיד, שמפעם לפעם הוא מפסיק הילוכו ומעריכים אותו מחדש ונמצא שאין לחשוב כלל את העריכה כתיקון מנא או מכה בפטיש, והאמת הוא דמשום סברא זו מתיר הפנים מאירות בח"ב סי' קכ"ג לערוך שעון בשבת גם בשעה שהוא עומד וסובר שם דקיל טפי מכוס של פרקים, אולם הפרמ"ג מחמיר מאד בזה וחושש לאיסור תורה, וז"ל בסי' ש"ח ס"ק ע"ח: "ואפשר דלא דמי למטה רפויה וכדומה שאין זה כלי כלל בלא המשכה והוי כמכה בפטיש", ולכאורה דבריו תמוהים והלא גם מטה מנורה וכוס בשעה שהם מפורקים אינם ראויים כלל לתשמישם ואפי"ה אין שום איסור להחזירם ומה טעם יהא אסור למתוח את השעון, ועיין גם בחיי אדם כלל מ"ד סעיף י"ט דסובר נמי שהוא איסור תורה ומדמי ליה לתיקון נימא דשלהי עירובין וכ"כ גם המהרש"ם ז"ל באו"ח החדש סי' של"א עיי"ש, והוא פלא דלכאורה שעון דומה ממש לכוס של פרקים כיון שרגילים תמיד לערוך אותו ולחזור ולערוך משא"כ תיקון נימא דכנור.

ונראה דעפ"י הדברים שאמרנו דבריהם שפיר מובנים, דשאני שעון שעיקר תיקונו הוא שיהא נמצא תמיד במצב כזה שיוכל להורות את השעה ואין שום תועלת בזה שהשעון פוסק מפעם לפעם את הילוכו ולכן הו"ל ככלי שדרכו להתקלקל תמיד וצריכים בכל פעם לתקנו, משא"כ מטה וכוס של פרקים שהפירוק נעשה לרצון שפיר אמרינן דגם בשעה שהוא מפורק אינו חשיב כלל כמקולקל, ובשלמא אם היה דרך תשמישו של שעון שהבעלים יפסיקו את מהלכו מפעם לפעם מרצון הטוב אז היה דומה לכוס מפורק, אבל למעשה הרי אינו כן והפסקת מהלכו

נעשה רק ממילא ולא מרצון האדם, לכן חושבני דאפשר לדמותו למטה רפויה שאין רגילין כלל בשום פעם לפרקה מרצון הטוב אלא שדרכה להתקלקל תמיד מחמת השכיבה וע"י זה היא מתפרקת וצריכים תמיד לחזור ולהעמידנה דפשוט הוא שאיסור גמור הוא להחזירה בשבת, והיינו משום דכיון שאין רגילין כלל לפרקה מרצון אלא שהיא מתקלקלת ומתפרקת מאליה שפיר חשבינן לה בשעה שהיא מפורקת כמטה שבורה הצריכה תיקון, וה"ג גם בשעון סובר הפמ"ג דבשעה שהוא עומד הרי הוא חשוב כמקולקל ורק ההערכה היא המתקנתו, והא דשרי לאהדורי אידרא לבי סדיא בשבת (שבת מ"ח א') אף דגם שם אין רגילים כלל להוציא את המוכין מן הכרים והכסות בכוונה אלא שנתקלקלו והמוכין יצאו מאליהן, צריכים לדחוק ולומר דהחזרת מוכין לא חשיב כ"כ תיקון גמור, ואע"ג שאם נותנם בתחלה בכסת ס"ל לכמה רבנותא (חוץ מהרמב"ם) שהוא חייב חטאת משום דהשתא עכיד ליה מנא, אפי"ה אפשר שפיר לומר דבכר ישן לא חשבינן ליה ממש כמתקן ולפיכך שרי, משא"כ במטה המתפרקת מאליה או שעון שחדל מלכת, דאף שעריכת השעון מחדש קיל טפי מהחזרת מוכין לכר היינו מפני שהוא כבר ערוך ומתוקן לכך, אבל לאמתו של דבר יש בזה חכמה וחדוש טפי מהחזרת מוכין.

והושבני דמטעם זה יש סוברים שאסור בשבת להפריד חוטי הציצית משום טעמא דחשיב כמתקן, והיינו משום שאף שרגילים החוטים להסתבך אבל כיון שבשום פעם אין רגילין לעשות כן בכוונה שפיר חשיב כמתקן, וכן גם קיפול של טלית בשבת דאסור משום דחשיב תיקון היינו נמי מפני שאין רגילין בשום פעם לקלקל בכוונה את הקמטים [אך צ"ע למה לא אסור לשטוח בגד בשבת בחמה כדי שיתכשב משום מתקן ובגמ' ובשו"ע סי' ש"א סעי' מ"ה מבואר דאיסורו רק משום מראית עין ואף שזה נעשה ממילא ע"י השמש ועיין ברש"י שבת ע"ד ע"ב דליכא בכ"ה"ג משום מכה בפטיש אבל מ"מ מדרבנן שפיר צריך להיות אסור משום מתקן, דאף שמלאכת מלבן שזה לבישול דחייב רק אם נעשה באור ותולדותיה ולא בחמה כמו"ש המג"א בסי' ש"א ס"ק נ"ז (לענ"ד צ"ע דשאני בישול שהדרך הוא באש ולא בחמה משא"כ מלבן בשמש עדיף טפי ממלבן ע"י האור ואפשר דכך היתה להם קבלה דמלאכת מלבן דומה למכשל שצריך להיות דוקא ע"י מים או אש) מ"מ תיקון מיהו הוה, ולכאורה הוא תיקון הרבה יותר חשוב מהעמדת לולב תוך מים דתנן בסופ"ג דסוכה שאסור לעשות כך בשבת משום תיקון מנא, גם צ"ע בסי' ש"ח סעיף ט"ז בספסל שנשמט אחת מרגליה שכתב המג"א בס"ק ל"ד שאם דרך הרגל להיות לעולם רפוי מותר להחזיר כמו"ש בסי' שי"ג ס"ו במטה וכוס של פרקים אע"ג שאין רגילים בשום פעם להוציא בכוונה רגל מהספסל